

İbn Hazm ve Levinas'ta 'Benlik' ve Benlikten Kaynaklanan Ahlâkî Sorunlar

Merdan HANYEV

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 1824

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiyei

Yayın No | Publication Number: 383

Kitap Adı : İbn Hazm ve Levinas'ta 'Benlik' ve Benlikten Kaynaklanan
Ahlâkî Sorunlar

Book Title : The 'Self' in Ibn Hazm and Levinas and the Ethical Problems
Arising from the Self

ISBN : 978-625-5536-96-9

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786255536969

Yazar | Author: Merdan Hanyyev | orcid.org/0000-0002-5968-9565

Kurum | Institution: UDEF (Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu)

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 152 (xii + 140)

Yayın Tarihi | Publication Date: Ocak | January 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HPQ - Etik ve ahlaki felsefe | Ethics and moral philosophy

BISAC: PHI005000 - Felsefe / Etik ve Ahlak | Philosophy / Ethics & Moral Philosophy

THEMA: QDMP - Etik ve ahlak felsefesi | Ethics and moral philosophy

LC Classification: BJ1012 - Ahlak felsefesi | Ethics—General works

DEWEY: 170 - Ahlak felsefesi | Ethics

WoS Category: Felsefe | Philosophy

WoS Citation Topics Meso: 6.3 - Etik ve Politik Felsefe | Ethics & Political Philosophy

WoS Citation Topics Micro: 6.3.1 - Ahlak Kuramı ve Uygulamalı Etik | Moral Theory
& Applied Ethics

Scopus Subject Areas: 1210 - Din ve Felsefe | Religious Studies and Philosophy

Atf Bilgisi | Cite as: Hanyyev, Merdan. *İbn Hazm ve Levinas'ta 'Benlik' ve Benlikten
Kaynaklanan Ahlâkî Sorunlar*. Ankara: FCR Yayın Ltd.-Eskiyei, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

**İbn Hazm ve Levinas'ta
'Benlik' ve Benlikten
Kaynaklanan Ahlâkî Sorunlar**

Merdan HANYEV

Ankara 2026

Yazar Hakkında | About the Author

Merdan HANYEEV

1990 yılında Türkmenistan'ın Ahal vilayetinde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini 2006 yılında Türkmenistan'da tamamladı. 2008-2010 yıllar arasında iki senelik askerlik vazifesini bitirdikten sonra 2011 yılında eğitim amaçlı Türkiye'ye geldi. O günden beri Türkiye'de yaşayan yazar, 2011-2016 yıllar arasında İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden mezun oldu. Aynı üniversitede 2016-2018 yılları arasında Felsefe Bölümü'nde "İbn Hazm ve Levinas'ta '*Benlik*' ve Benlikten Kaynaklanan Ahlaki Sorunlar" başlıklı yüksek lisans tezini savundu. 2018'de YTB bursuyla İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde İslam ve Türk Felsefesi Bölümü'nde başladığı doktora eğitimini "Saîdüddin Fergânî'nin İnsan Tasavvuru: Nihayeti Bidayetine Mün demiç Olan İnsan" başlıklı doktora teziyle 2025 yılında bitirdi. Bu metnin kitap hali Eskiye ni yayınları tarafından basıldı. UDEF (Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu) Eğitim biriminde çalışmalarını sürdüren yazar, İslam Ahlak Felsefesi, İnsan Felsefesi ve İslam Düşünce Tarihi alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

Was born in 1990 in the Ahal province of Turkmenistan. He completed his primary, secondary, and high school education in Turkmenistan in 2006. After fulfilling his two-year military service between 2008 and 2010, he came to Turkey in 2011 for educational purposes. Since then, he has been residing in Turkey. He graduated from the Department of Philosophy at Istanbul 29 Mayıs University in 2016. Between 2016 and 2018, he completed his master's degree in the same department, defending a thesis titled "The 'Self' of Ibn Hazm and Levinas and ethical issues stemming from the self." In 2018, he began his doctoral studies in the Department of Islamic and Turkish Philosophy at Istanbul Medeniyet University with a scholarship from YTB (Presidency for Turks Abroad and Related Communities). He completed his Ph.D. in 2025 with a dissertation entitled "Saîdüddin Fergânî's Concept of Human: Human is a Being Whose end is Inherent in His Beginning." The book version of this work was published by Eskiye ni Publishing. Currently, he works in the Education Department of UDEF (Federation of International Student Associations). His academic interests include Islamic Moral Philosophy, Philosophy of the Human Being, and the History of Islamic Thought.

Kitap Hakkında

İbn Hazm ve Levinas'ta 'Benlik' ve Benlikten Kaynaklanan Ahlaki Sorunlar

Ahlâkî bir varlık olan insan için benlik hem vazgeçilmez hem de tuzaklarla doludur. Bu tuzaklar, bazen insanın kendinden kaynaklanan bazen de dışarıdan gelen bir etkenle kendini göstermektedir. İnsan bu tuzaklara karşı kendini koruma altına alabilmek, yani ahlâk sahibi bir birey olabilmek için genellikle iki tür kaynağa başvurmaktadır ki bunlar vahiy ve akıldır. Her ikisi de insanın mutluluğunu ve nefsin ıslahını amaçlamaktadır. Bu, bir süreç içinde, yoğun bir çaba sonucunda elde edilecek sonuç olup, her insan bundan dolayı kaygılanır. Kaygı ise iki yönlü olup biri geçici olanın kaygısı, diğeri ise hakikate yaklaşma kaygısıdır.

Burada benin başkası ile olan ilişkisi, benin Tanrı ile olan ilişkisi ve benin kendisiyle olan ilişkisi belirleyici olup, bu üç tür ilişki benliği inşa etmektedir. İnsanın Tanrı ile olan ilişkisi önemli ölçüde metafizik, başkası ile olan ilişkisi ahlâkî ve kendisiyle olan ilişkisi hem metafizik hem de ahlâkidir. Bu ilişkiler bir birine bağlı olup, ahlâkî bir varlık olan insana bir mana ve sorumluluk yüklemektedir. İslam düşünürlerinden İbn Hazm ile Fransız filozofu Levinas'ın bu meseleye yaklaşımını ve fikirlerini dikkate alarak, araştırmamızda benlik ve benlikten kaynaklanan ahlâkî sorunlar hakkında mukayeseli bir çalışma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İbn Hazm; Levinas; Nefis; Ahlâk; Benlik; Akıl; Sorumluluk

About the Book

The 'Self' in Ibn Ḥazm and Levinas and the Ethical Problems Arising from the Self

The self for mankind as an ethical being is both indispensable and full of traps. These traps are sometimes within the man himself and sometimes show itself with an external factor. Mankind generally applies to two types of sources in order to protect himself from such traps, in other words to become an individual with the appropriate ethics, each of which are divine inspiration and mind. Both the two have been aiming at the happiness of mankind and reformation of his soul. Due to the fact that it is a result which would be obtained within a process and with intense efforts, each individual worries about this.

This worry is bilateral, one being the temporary and the other being the worry to approach the (divine) truth. The relations of ego with others, the relations of ego with the God and the relations of ego with his own self are deterministic and these three types of relations construct the self. To a great extent, mankind's relations with the God are metaphysical, its relations with others are ethical and its relations with his own self is both metaphysical and ethical. These relations are interconnected with one another and attach meaning and responsibility to the mankind as an ethical being. This study is conducted comparatively on the self and issues stemming from the self by means of considering the approaches of Ibn Hazm, an Islamic thinker, and Levinas, a French philosopher and their opinions.

Keywords: Ibn Hazm; Levinas; Soul; Ethic; Self; Mind; Responsibility

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
Bkz.	: Bakınız
c.	: cilt
ev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslām Ansiklopedisi
ed.	: editör
İng.	: İngilizce
s.	: sayfa
ter.	: Tercüme eden
vs.	: Ve saire

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vii
ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Amacı Önemi Kaynakları ve Sınırları	4
A.1. Araştırmanın Metodu ve Sınırları	4
A.2. Araştırmanın Kaynakları	7
 BİRİNCİ BÖLÜM	
BİR AHLAKİ MESELE OLARAK İBN HAZM'DA NEFS	13
1.1. Nefsin Anlamı ve Akıl-Ahlak İlişkisi	13
1.1.1. İbn Hazm'a Göre Nefsin Anlamı	13
1.1.2. Akıl Temyiz Gücü ve Ahlak	19
1.1.3. Ahlakın Kaynağı	29
1.2. İbn Hazm'da Kaygı Aşk ve Bencillik Kavramlarının Tahlili	36
1.2.1. Kaygı	36
1.2.2. İnsanın Kendini Bilmesi Rabbini Bilmesi midir?	40
1.2.3. İnsanın Sevgi/Aşk ile Kendini/Ruhunu Keşfetmesi	44
1.2.4. Bencillik ve Kibir: Nefsteki Ahlaki Kötülüklerin Tedavisi	49
 İKİNCİ BÖLÜM	
LEVINAS'TA ÖZNELLİK ve BAŞKA	59
2.1. Başkasının Yerinde Olma	59
2.1.1. Benliğe/Özneye Giden İlk Adım Olarak İlke ve Anarşi	59
2.1.2. İlk Felsefe Olarak Etik: Kendi ve Kendi'nin Rücûu	71
2.1.3. Başkası'nın Yerinde Olma	83
2.2. Levinas'ta Özgürlüğün Sorumluluğa Dönüşümü	88

2.2.1. İletişim ve Sorumluluk	88
2.2.2. Kendiliğin Ahlaki Sorunu: İnsanın Başkasını Bilmesi Tanrı'yı Bilmesi midir?	92
2.2.3. Teklif ve Buyruk: Sonlu Özgürlük	95
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
(ÖZ) MUKAYESE ve DEĞERLENDİRME	107
3.1. Akıl ve Vahiy	107
3.1.1. Nefs: Bilgi ve Akıl	107
3.1.2. Ben mi Başkası mı?	112
3.1.3. İnsan Tanrı ve Adalet: Asıl Ahlaki Vasıf “Yapmak mıdır” yoksa “Yapmamak mıdır”?	117
SONUÇ	123
EK-I: Fasl fi ma’rifetü’n-nefs bi-ğayrihâ ve cehlühâ bi-z’atihâ (Aslı ve tercümesi)	127
KAYNAKÇA	135
DİZİN	139

ÖN SÖZ

Ben ya da benlik diye gündelik hayatta kullandığımız kavram, basit olduğu kadar derin ve karmaşıktır. Başkalarıyla ilişki kurarak hayatını idame ettiren “Ben”, bunun yanı sıra kendisi ile Tanrı arasında da bir irtibat kurmaktadır. Bunlardan daha zor olanı ise benin kendi ile olan ilişkisidir. Benin başkası, Tanrı ve kendisi ile olan ilişkisi, ahlaklanmayı da beraberinde getirir. Ailenin, toplumun ve dahası âlemin/dünyanın ıslahı, öncelikle insanın kendini/nefsini ıslah etmesiyle tahakkuk etmektedir. Bu süreçte akıl, ahlak ile özdeşleşerek, hakikatin kapısını aralar. Burada din, yakini bilgiyi elde ederek hakikate yaklaşırken; felsefe ise burhani yöntem ile yolunu sürdürür. Söz konusu süreç, Peygamber’e ittiba ile kemalini bulur. Felsefe ile dinin temel amacı, marifetu’n- nefis ve marifetullah olup her iki cihanda saadete ulaşmak ve hakikate yaklaşmaktır.

İnsan temelde iki şey için kaygılanır. Bunlardan biri, dünya kaygısı, yani geçici olan şeylerin kaygısı (tardü’l-hemm) iken; diğeri ise havf/korku diye isimlendirdiğimiz ahirete yönelik kaygıdır. İbn Hazm’ın ifadelerini yorumlayarak söylemek gerekirse, menfi olan kaygı, nefis (yani ıslaha muhtaç olan); müspet olan kaygı ise ruh (Hakkın rızasını kazanmış/ıslah edilmiş nefis) diye isimlendirilmektedir. Temelde ruh ile nefis bir ve aynı olup hak ettiği duruma göre iki isimden biriyle müsemma olmaktadır. Peki, bu durum farklı inançlara sahip olanların ve farklı kültür mensuplarının hepsi için geçerli midir? Din ile felsefe bu noktada nasıl ittifak ederler? İttifak etmeleri durumunda ne gibi sorunlar ile karşı karşıya kalırlar? Çalışmamızın amacı, bu ve buna benzer sorulara İbn Hazm ve Levinas’ın benlik anlayışlarını dikkate alarak cevap aramaktadır.

Bu çalışmanın başından sonuna kadar her türlü desteği veren, yönlendiren ve yol gösteren Prof. Dr. Tahsin Görgün'e gönülden teşekkür ederim. Bu çalışmamızda, özellikle İbn Hazm kısmında teknik ve ayrıntılı çalışmama destek olan, diğer taraftan İbn Hazm'ın risalesini Türkçeye aktarırken verdiği destekleri için Doç. Dr. Burak Şaman'a çok teşekkür ederim. Levinas ve felsefesi hakkında kapısını çaldığımda hiçbir zaman desteğini esirgemyen Prof. Dr. Emre Şan'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Son olarak İbn Hazm'ın Arapçadan Türkçeye çevirdiğimiz kısa risalesinin tahlili söz konusu olduğunda Abdullah Yıldırım'a ve Sacide Demir hanımefendiye samimi desteklerinden dolayı minnettarım.

Üsküdar 2018